Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.
די רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29
וואהין מאן אויך די פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

יידישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייאמאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטעט
פיר עסטרייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 110, פינפצעהנטער יאהרגאנג
פעסט, מיטטוואך י' אלול ה'תרמ"ג.
Pest, den 12. September 1883.

אונזערע אנגעהמער.

די רעדע, וועלכע דער אונגארישע רייכסטאגס-דעפוטירטע דאראני פאר זיינען וועהלערן אין אפען געהאלטען אונד אין וועלכער ער די אנטי-סעמיטישע רעוואלוציאן אויף דאס ענטשידענסטע פערדאממט, האבען וויר בערייטס אים פאריגען בלאטטע דעם הויפט-אינהאלטע נאך מיטגעטהיילט. נון האט אויך דער בעריהמטע רייכסטאגסדעפוטירטע פויל שאמשיטש אן זיינע וועהלער אין טשורגוי איין שרייבען געריכטעט, אין וועלכעם ער זיך עבענפאלס געגען די אנטי-סעמיטישע רעוואלוציאן אויסגעלאססען. פויל שאמשיטש געהארט נאך צור אלטען גארדע דער דעאק-פארטייא, שפיעלטע שאן אים רעוואלוציאנס-אהרע 1848 איינע גראסע ראללע אין דער פאליטיק אונד ער וואר נאך דעאק אונד גיצי אלס דער דריטט-גראסטע אונגארישע שטאאטסמאנן געהאלטען.

שאמשיטש שרייבט: „איבער די יודענפערפאלגונגען מוס איך מיך פערדאממענד אויסשפרעכען. איך בריבע וואהל ניכט צו בעווייזען, דאס דיעזע רייבערייען אונד פלינדערייען מיט דען אנערקאננטען רעגעלן דער מאראל אים ווידערשפרוכע שטעהען. דיעזע אנטי-סעמיטישען רעוואליציאנערע האבען נון איינען וועג בעטרעטען, אויף דעם זיא דאס ציעל איהרער בעשטרעבונגען קיינעסוועגס ערדייכען קאננען. — איך מאכטע נור דיעזע אנטי-סעמיטישען העטצער פראגען: אב זיא מיט זיך דאריבער צו ראטהע געגאנגען זיינען: וואס זיא אייגענטליך וואללען אונד וואהין איהרע בעשטרעבונגען פיהרען? גלייבען זיא דען, דאס עס אין דיעזער צייט דער מענשען-ליעבע, דאס עס אין איינעם שטאאטע דער פרייהייט, גלייכהייט, אונד ברידערליכקייט מאגליך וועהרע, זיעבענמאל-הונדערט אונד עטליכע טויזענד יודען אים אונגארן צו פערטרייבען אדער זיא היער דורך אויספלינדערונגען צו בעטטלערן צו מאכען, אדער זיא דורך מארד גענצליך אויסצוראטטען? — אונד וועגן זיא אויך דיעזען אונזינן פיר אונגארן זאגאר אלס מאגליך האלטען, גלייבען זיא דען, דאסס דאס איבריגע געבילדעטע אייראפא דיעס געשטאטטען אונד די איבריגען געבילדעטען אייראפאישען שטאאטען איין זאלכעם רייבערישעם אונד מארדערישעם אונגארן אין איהרער מיטטע דולדען ווירדען? — וועגן אונגארן זיך אלס שטאאט ערהאלטען וויל, זא קאנן עס דיעס ניכט וועגען דער גראסע זיינעס געביעטעס, ניכט וועגען דער גראסען צאהל זיינער בעפאלקערונג, זאנדערן נור וועגען זיינער פרייהייטס-ליעבע, וואדורך עס זיך די אכטונג דעס געבילדעטען אויסלאנדעס ערווארבען, זא אבער אויס דעם פרייהייטס-ליעבענדען אונגארן איין רייבשטאאט ווירד, מוס עס אין דעם געבילדעטען אייראפא צו גרונדע געהען. — האבען דען די אנטי-סעמיטען פערגעססען, דאס אונגארן איין קאנסטיטוציאנעללער שטאאט איזט, אונד דאס עס געזעטצליכע פפליכט איינעס זאלכען שטאאטעס זייא, אונגעזעטצליכע געוואלטהעטיגקייטען מיט געזעטצליכער קראפט צו אונטערדריקען אונד וועגן דאבייא אויך בלוט פליעסען זאלל? — האבען זיא דען פערגעססען, דאס איינע זאלכע רעוואליציאן דעם ראהען געזינדעלס אויך פיר דאס אייגענטהום אונד דאס לעבען פיעלער אונשולדיגער בירגער געפעהרליך ווערדען מיססטע, אונד דאס דער זיעג, נאך וועלכער זייטע אימטער ער זיך אויך ווענדען ווירדע, אין זיינען פאלגען פיר דאס פאטערלאנד נור בעקלאגענסווערטה זיין קאננטע? — דען ענטוועדער אדער: — ענטוועדער זיעגט די רעוואלוציאן אונד דאנן הערשט עבען די פערווירונג, די ראהע מאכט, אונד ניכט די קאנסטיטוציאנעללע רעגירונג. — אדער עס זיעגט די רעגירונגס-געוואלט, אונד דא מיססען די רעוואלוציאנערע איהר שטרעפליכעס אונטערנעהמען מיט דעם לעבען ביססען."

„אין לעטצטערער צייט (זאגטע שאמשיטש ווייטער) הערשט ניכט נור אין אונגארן, זאנדערן איבעראלל איינע אונצופריעדענהייט אונטער דעם פאלקע וועגען דער צונעהמענדען פערארמונג דער אקערבויער אונד האנדווערקער. עס איזט נון אויפגאבע דער געזעטצגעבונג, נאך מיטטלען צור אבהילפע צו זוכען, אבער בין דאהין ביטטע איך די בעססערגעזיננטע קלאססע דעס פאלקעס, די אונגעבילדעטע ראהע מאססע היריבער צו בעלעהרען, דאס זיא דורך איהרע פערברעכערישען מיטטעל איהר עלענד ניכט היילען, זאנדערן נאך פערשלימטערן ווערדע."

„די אנטי-סעמיטען זאגען: די שפיטצפינדיגקייט, די הינטערליסט אונד שלויהייט דער יודען ערדריקען דען כריסטליכען אקערבויער אונד האנדווערקער! — איך וויל ניכט זאגען, דאס דיעזע קלאגען גאנץ אונבערעכטיגט זינד, אבער גערדע דעסהאלב מוס איבער דיעזען געגענשטאנד רוהיג בעראטהען ווערדען, אים מיטטעל צו פינדען, דורך וועלכע דער כריסטליכע אקערבויער אונד האנדווערקער געגען דיעזע ערדריקענדע איבערמאכט דער יודענשאפט געשיטצט ווערדען קאננען. — איך וואללטע פאר אללעם פאלגענדעס מיטטעל עמפפעהלען: די כריסטען זאללען עבען זא ניכטערן, ארבייטזאם אונד שפארזאם ווייא די יודען זיין אונד זיך עבענזא ווייא זיא העראנבילדען. — דאס געהיימניס דעס וואהלשטאנדעס אונד רייכטהומס דער יודען ליעגט איינפאך דארין, דאס זיא ניכט נור מיט פערשטענדניס אונד אונערמידליכעם פלייסע ארבייטען, זאנדערן דאבייא אויך ניכטערן אונד אייסערסט שפארזאם זינד. דער יודע דענקט אויך אויף די ערהאלטונג דעס וואהלשטאנדעס פיר זיין נאכקאממענדעס געשלעכט; ער לאסט זיינע קינדער קליג ערציעהען אונד העראנבילדען, אום איים איהנען פערשטענדיגע, ניכטערנע, ארבייטזאמע אונד שפארזאמע מענשען צו מאכען. וויר כריסטען מיססען נון דיעזעם בייאשפיעלע דער יודען נאכאהמען. וויר מיססען גלייכפאללס ארבייטזאם, מעסיג אונד שפארזאם זיין, אונזער פאלק דארף אין דען גוטען ערנטע-אהרען ניכט פערשווענדעריש זיין, זאנדערן מוס אין דען „גוטען זעטטיגונגס-אהרען" אויך פיר די מאגליכסט קאממענדען הונגערס-אהרע פארזארגען. אויך אים ווינטער זאלל דער בויער צו הויזע ארבייטען, הויז-אינדוסטריע בעטרייבען, זיינע קינדער צו ארבייטזאמען אונד שפארזאמען מענשען ערציעהען לאססען, אונד דאנן ווערדען די כריסטען עס ניכט נאטהיג האבען, פאן דעם קאפיטאלע דער יודען אבהענגיג צו זיין. אונד נאך איינעס מיססען וויר פאן דען יודען לערנען, נעמליך איהר צוזאממענהאלטען, איהרע ברידערליכע צוזאממענגעהאריגקייט. — וויר כריסטען מיססען אונס פאן דער יודענשאפט זא וויעט עמאנציפירען אונד בעפרייען, דאס וויר עס ניכט נאטהיג האבען, אונס אן איהר קאפיטאל צו ווענדען אונד דא דארלעהען אונד קרעדיט צו זוכען. וויר מיססען באנקען האבען, וועלכע דעם ארמען, קרעדיטפעהיגען כריסטען בילליגעס געלד פארשטרעקען."

„דאס איזט מיין פארלייפיג צו עמפפעהלענדעס מיטטעל — אבער איך ווייס, דאס אלל דאס נאך ניכט געניגט, אונד דאס וויר דאמיט נאך ניכט אים שטאנדע זינד, די פעראַרמטען אונד וועניגער געבילדעטען כריסטען געגען די קליגערן, געשיקטער אונד וואהלהאבענדערן יודען צו שיטצען. עס איזט ניכט צו לייגנען, דאס אונזערע, אין פיעלער הינזיכט צוריקגעבליעבענע בעפאלקערונג צו שוואך איזט, דען קאמפף אים די עקסיסטענץ געגען די ווייט-אויס איבערלעגענע יודענשאפט ערפאלגרייך אויפצונעהמען, היער מוס דער שטאאט דורך צוועקמעסיגע געזעטצע אונד פעראָרדנונגען איינגרייפען. דאפיר איזט דער רייכסטאג דא, אונד די וועהלער מיססען דאהין טראכטען, זאלכע דעפוטירטע אין דען רייכסטאג צו ענטזענדען, וועלכע ענטשלאססען זינד, אונזער לאנד-פאלק פאר דער געוואלט אונד דער איבערמאכט דעס גראסען קאפיטאלס צו רעטטען; דען זא ווייא פאר צייטען דער גראס-גרונדבעזיטץ דורך די מאכט זיינעס איינפלוססעס אללע לעבענס-פערהעלטניססע בעהערשטע אונד די איבריגען פאלקס-קלאססען דורך ראבאט אונד דערגלייכען אונטערדריקטע, בין ענדליך זיינע מאכט געבראכען ווארדע — זא איבט היינטע דאס גראסע קאפיטאל זיינע שעדליכע הערשאפט. די געזעטצגעבונג מוס אלזא עטוואס צום שוטצע דעס לאנד-פאלקעס געגען די שעדליכע הערשאפט דעס קאפיטאלס אונטערנעהמען."

„שליעסליך עמפפעהלע איך דער יודענשאפט, איהרע אבנייגונג געגען אללעס ניכט-יודישע פאללען צו לאססען, בעשיידענער אויפצוטרעטען אונד די אלטע רעגעל: „לעבען אונד לעבען לאססען" צו בעפאלגען."

זא לויטעט דער בריעף דעס בעריהמטען רייכסטאגס-דעפוטירטען פויל שאמשיטש אן זיינע וועהלער אין טשורגוי, ווא פאר וועניגען טאגען איינע שרעקליכע יודענפלינדערונג שטאטטגעפינדען. דער אינהאלט זיינעס בריעפעס גלייכט נון דעם אינהאלטע דער דאראנישען רעדע. דאראני אונד שאמשיטש נעהמען זיך ניכט דער אונשולדיג פערפאלגטען יודען אן, זאנדערן פערדאממען נור דערען אונגעזעטצליכע רעוואליציאנערע פערפאלגונג. זא זינד ניכט אונזערע פערטהיידיגער, זאנדערן פיעלמעהר אונזערע אנקלאגער. זיא האלטען די קלאגען געגען די יודען פיר בערעכטיגט, נור דארף איהרער אנזיכט נאך דאס שטראסען-געזינדעל זיך ניכט זעלבער אבהילפע שאפפען, זאנדערן מיס זיך אן דען רייכסטאג ווענדען, אונד אין דענזעלבען זאלכע דעפוטירטע ענטזענדען, וועלכע דא דאס פאלק געגען די איבערמאכט דער יודען שיטצען זאלל! שאמשיטש מאכט די אנטי-סעמיטען דארויף אויפמערקזאם, דאס מאן די 700,000 יודען אין אונגארן שאן דעסהאלב ניכט אויסראטטען קאנן, ווייל זאנסט איין זאלכער מארד-שטאאט פאן דעם איבריגען געבילדעטען אייראפא עבענפאללס פערניכטעט ווערדען מיססטע. אלזא ניכט אללעין אים שאנונג דער פיעלען מענשענלעבען, זאנדערן אים שאנונג דעס אונגארישען שטאאטעס זעלבער ראטה שאמשיטש פאן דער אויסראטטונג דער יודען אב. שאמשיטש זאגט עס דייטליך הערויס, דאס די קלאגען געגען די יודען ניכט גאנץ אונבערעכטיגט זינד; זיא זינד קליגער, געשיקטער אונד פראקטישער געבילדעט אלס די כריסטען. — איזט דאס אויך איין פעהלער? ווייא קאנן מאן נון דיעזעם אבהעלפען? קאנן איינער דאפיר, וועגן ער איינע בעססערן קאפף האט אונד וויסס-בעגיעריגער אונד פראקטישער אלס דער אנדערע איזט?

דיעזע פראגען האבען שאן איינסט די קאמ-

שאפטען אונד אין דיעזעם בעצירקע וואָהנט נור איין איינציגער יודע נאמענס מאָריץ שוואַרץ, דער צום ריכטער דעס גאנצען בעצירקעס געוויעהלט וואורדע. — (דאס איזט זעהר שאָן, אבער פרייליך קאָננטען היער דיא אנטי-סעמיטישען שפּאָטטער דיא איינוועגדונג מאכען: איך איזט עס זעהר לייכט, אייערן יודען צו פערטהיידיגען, וויל איהר עבען נור א י נ ע ן יודען האבט!)

* (א י י ן ד ע פ ו ט י ר ט ע ר ג ע ג ע ן ד י א י ו ד ע נ ה ע ט צ ע ן.) דער הויפּטשטעדטישע דעפּוטירטע דאראני (פאָן דער רעגיערונגספּארטייא) היעלט געסטערן פאַר זיינען וועהלערן איינע רעדע, אין וועלכער ער אונטער אנדערם פאָלגענדעס זאגטע: „אין נייעסטער צייט האבען זיך דיא ווירטהשאַפטליכען פערהעלטניססע גאנץ אנדערס געשטאלטעט. ביזהער וואר היער דיא לאנדווירטהשאַפט אין בליטהע, זייט לעטצערער צייט אבער האט דאס בעוועגליכע קאפּיטאל, הויפּטזעכליך דאס געלד, דיא אָבער-הערשאַפט געוואָננען. דיא גוטס-בעזיטצער גינגען צו גרונדע, אונד דיאעניגען, דיא מיט דעם קאפּיטאלע ווירטהשאַפטען, וואורדען רייך. ביא דען גוטסבעזיטצערן האבען ארבייטזאמקייט אונד שפּארזאמקייט אבגענאָממען, דאגעגען אבער לוקסוס אונד פערשווענדונג צוגענאָממען — אונד דעסהאלב איהרע פעראַרמונג. דיא רייכען קאפּיטאליסטען ערהיעלטען דאהער דאס איבערגעוויכט אונד דא אונטער דענזעלבען פיעלע יודען זינד, זאָ האט דער נייד אונד דער האס געגען זיא צוגענאָממען. דיא אקערבויער וואורדען דורך דיא געלד-געשעפטע רואינירט — אונד דיא רעגיערונג האט אויף געזעטצליכעם וועגע דאס איהריגע געטהאן; זיא האט איין שטרענגעס געזעטץ געגען דען וואוכער אונד געגען דען ווירטהסהויז-קרעדיט געשאַפפען; מאן האט באנקען ערריכטעט, אום דען ארמען אקערבויערן ביללינעס געלד פאַרשטרעקען צו קאָננען — אונד עס לאַסט זיך נאָך אויף געזעטצליכעם וועגע פיעלעס טהון, אום ניכט דיא ארמען אקערבויער דורך דיא קאפּיטאליסטען אויסזויגען צו לאססען. — נאטירליך דירפען דיא בעטרעפפענדען קאפּיטאליסטען דאגעגען ניכט זאָ זעהר עמפּפינדליך זיין, וועגן מאן זאָ פיעלע פאַר איהרער איבערמאכט צו שיטצען זוכט. — אבער וויא געזאגט, דאס דאַרף נור אויף געזעטצליכעם וועגע אונד ניכט דורך שטראסען-רעוואָלוציאָנען געשעהען. ווענן זיך זאָ מאנכער יודע עטוואס צו שולדען קאָממען לאַסט, דאַרף מאן ניכט גלייך איינע רעוואָלוציאָן געגען דיא גאנצע יידישע קאָנפעססיאָן הערויפבעשוואָרען. אים געגענטהייל, מאן מוס דען בעססערגעזיננטען אונטער דען יודען, וועלכע זיך מאדיאריזירען אונד מיט אונס זיך צו פערשמעלצען זוכען, אויף דאס בריידערליכסטע ענטגעגענקאָממען. דעסהאלב ווינשע איך אויך דיא באלדיגע איינפיהרונג דער ציוויל-עהע. וויר דירפען אלזאָ נור דורך אָרדענטליכע אונד געזעטצליכע בעראטהונגען דאהין ווירקען, דאס זאָ מאנכעס איבעל, מאנכעס שלעכטע, בעזייטיגט ווערדע. נור מיססען וויר אונס אבער פאָר דער געפאהר היטען, דאס דיעזע פאָן רוהיגען אונד בעססערגעזיננטען: מענגערן געפּפלאָגענען בעראטהונגען אונטער דעם אינפערשטענדיגען פאָלקע קיינע העטצערייען הערפאָררופען, וועלכע דאנן אין רויב אונד פּלינדערונג איבערגעהען."

* (א ו י ס ט ר ע נ ט ש י ן) ווירד פאָלגענדעס געמעלדעט: פרייטאג איזט היער דער נייע ראבבינער דר׳ דיאמאנט (אוים לאָשאָנץ) איינגעטראָפפען אונד וואורדע מיט גראָסער פּאראדע עמפּפאנגען. ביא דער אנקינפט בעפאנדען זיך אויך דיא האָהען גייסטליכע אונד בעהאָרדען, אום דען היער אייפגענאָממענען ראבבינער צו בעגריסען אונד איהם עהרע צו ערוויזען. צו דיעזער צייט דער אנטי-סעמיטישען רעוואָלוציאָן איזט אויך איין זאָלכער אומשטאנד פאָן וויכטיגקייט.

* (ק י י נ ע 1200 ג ו ל ד ע ן!) אין נומער 102 אונזערער צייטונג מעלדעטען וויר נאָך דען היעזיגען אונד דען וויענער צייטונגען, דאס איין רייכער יודע אים אמעריקא דעם יאָזעף שאַרף 1200 גולדען געשיקט. הערר יאָזעף שאַרף בעזוכטע אונס נין דיעזער טאגע, אונד זאגטע אונס, דאס ער פאָן דיעזער סוממע ניכטס וויססע, אונד ערזוכטע אונס, יענע נאכריכט אלס אונוואהר צו ערקלערען, וואס וויר היעמיט טהון. — אויך ערזוכטע ער אונס, דיא אין נוממער 64 דעס „מאגצער איזראעליט" געבראכטע מיטטהיילונג, דאס ער אין ברעסלויא געוועזען זייא, פיר אונוואהר צו ערקלערען, נאכדעם ער גאר ניע אין דייטשלאנד געוועזען!

נ א כ ט ר א ג.

איבער דאס געשפּרעך צווישען טיסאָ אונד דער פּערטרויענס-פּערזאָן דער „קיפפמאננס-האללע", וואָריבער וויר אים ערסטען ארטיקעל בעריכטעטע, ווירד נין נאכטרעגליך פאָלגענדעס אויספיהרליכע מיטגעטהיילט: הערר פאָן טיסאָ ערקלערטע דיעזער פּערטרויענספּערזאָן געגענאיבער, דאס, וויא מאן זיך וואָהל דענקען קאנן, יענע שמאכפאָללען אנטי-סעמיטישען קראוואללע אויך איהן אין דער ערנסטען ווייזע בעשעפטיגען. — „איך האבע מיך ביזהער בעמיהט (זאגטע טיסאָ), זאָ ווייט אלס מאָגליך, דיא ריכטיגע מיטטע צו האלטען צווישען זאָרגלאָזער אונטערשעטצונג דער געפאהר אונד צווישען איבערטריעבענער איבערשעטצונג אונד ענגסטליכקייט. איך וויים גאנץ גוט, דאס דיא דינגע ניכט זאָ ווייטער פאָרטגעהען קאָננען אונד דירפען. איך האָפפע, אין אללערנעכסטער צייט, דיא אָהנעהין נור קינסטליך אנגעפאכטע בעוועגונג אים גאנצען לאנדע פאָללשטענדיג ערלאָשען צו זעהען. זאָללטע איך מיך אבער אין מיינער האָפפנונג טייושען אונד זאָללטען דיא קראוואללע בינגען 14 טאגען, אונד צוואר ניכט נור אין דען פאָם מיליטער בעזעטצטען געגענדען, זאָנדערן איבערהויפּט אונד איבעראלל אים לאנדע, ניכט גענצליך בעזייטיגט זיין, זאָ ווערדע איך צו דען שטרענגסטען מאסרעגעלן גרייפען, אונד וועגן היעצו דיא דורך דאס געזעטץ מיר איינגערייםטע מאכט ניכט אויסרייכט, זאָ ווערדע איך פאָם רייכסטאגע זאָפאָרט נאָך דעססען צוזאממענטריטטע דיא ערמעכטיגונג צו ווייטער געהענדען מאסרעגעלן פערלאנגען, דאמיט דעם עבען זאָ שעדליכען, אלס שענדליכען טרייבען איין ענדע געמאכט ווערדע!"

נ י י ע ס ט ע ס.

איבער דיא אנטי-סעמיטישע רעוואָלוציאָן ווירד הייטע פאָלגענדעס פעראָפפענטליכט: דער וועספרימער בישאָף האט איינען זאָגענאנגטען „הירטענבריעף" ערלאססען, אין וועלכעם דיא גייסטליכקייט זיינעס שפּרענגעלס אויפגעפאָרדערט ווירד, דאס פאָלק פאַר יודענהעטצערייען צו ווארנען, וויל דיעזע געגען דיא לעהרע דער קאטהאָלישען רעליגיאָן אונד געגען דיא געזעטצע דעס לאנדעס זינד.

אין דעם אָרטע וואַרהאָטא (ביא זאלא-עגערסעג) איזט אים הויזע איינעס יידישען ווירטהסהייזערס פייער אויסגעבראָכען, וואָדורך אויך 6 בענאכבארטע הייזער ניעדערגעבראננט וואורדען. דיא בויערן זאגטען נאטירליך: דער יודע האבע זעלבער דאס פייער געלעגט, אום דאס גאנצע דאָרף ניעדערצוברעננען אונד וואָללטען דען יודען אינס פייער ווערפען. גליקליכערווייזע איזט דאס מיליטער רעכטצייטיג איינגעשריטטען אונד האט דיעזען יודענמאָרד פערהינדערט. עס איזט צו בעמערקען, דאס דער יידישע ווירטהסהייזער איין אנפערהייראטעטער מאנן איזט, קיינע קיכע פיהרט אונד אין זיינעם הויזע גאר ניכט געפייערט ווירד.

אויך אין לעמבערג ווירד פאָר איינער אנטי-סעמיטישען רעוואָלוציאָן געפירכטעט. איינע לעמבערגער דעפּעשע מעלדעט: אין פאָלגע דער פערברייטונג דער אנטי-סעמיטישען העטצען איזט דיא האנדעלסקאממער פאָן דער שטאטטהאלטערייא אויפגעפאָרדערט וואָרדען, אללען צינפטען דען אויפטראג צו געבען, דאס דיא מייסטער איהרע האנדווערקס-געזעללען אונד לעהרלינגע איבערוואכען, אום זיא פאָן יעדער קראוואלל-מאכערייא אבצוהאלטען.

איבער דיא קראָאטישע רעוואָלוציאָן זינד הייטע פריה פאָלגענדע צווייא דעפּעשען פעראָפפענטליכט וואָרדען:

אגראם, 9-טען סעפּטעמבער. נאכדעם דיא פאָלקס-אנזאממלונגען פאַרשטריערן, נאכדעם אייך דאס מיליטער בעלאגערט אונד אנגעגריפפען ווירד אונד נאכדעם אויך דיא פענסטער דער יידישען הייזער איינגעשלאגען ווערדען, מוסטע דאס מיליטער שטרענגע איינשרייטען, דיא גאססען פאָן דען אנזאממלונגען רייםען אונד פיעלע פערהאפטונגען פאָרנעהמען.

אגראם, 9-טען סעפּטעמבער. נאכדעם דאס מיליטער צווייםאל מיט שטיינען בעוואָרפען וואורדע, פייערטע דאסזעלבע אויף דען פאָלקס-הויפען. איינע פרויא וואורדע ניעדערגעריטטען; פאָן דען קראָאטישען פּראָווינצען לאנגען טרויריגע נאכריכטען איין. אין דעם אָרטע ניימאראָף פאנד איין צוזאממענשטאָס צווישען דען בויערן אונד דען שאנדארמען שטאטט, וואָביא איין בויער געטאָדטעט אונד מעהרערע פערוואונדעט וואָרדען. אין דער אָרטשאפט גאָרא וואורדען עבענפאללס דרייא בויערן געטאָדטעט אונד מעהרערע פערוואונדעט.

ג ע ש ע פ ט ס ב ע ר י כ ט.

פ ע ס ט ע ר-פ ר י י ז ע.

ק א ר ן (נייא) 7.20—7.60 גולד.

ג ע ר ס ט ע, פוטטער-וואַרע 6,90—7,50 גולד. מאלצוואַרע 7,90—9,— גולד.

ק ו ק ו ר ו ץ 6,00—6,65 גולד.

ה א פ ע ר (נייא) 6,70—6,80 גולד.

ר ע פ ס פער אויגוסט-סעפּטעמבער 1881 צו 14.50—15,— גולד.

מ ע ה ל-פ ר י י ז ע (פער 100 קילאָגראמם זאמט זאק, פרייא אב פעסט:) נ׳ 0: 21 גולד. 20 קר׳. נומ׳ 1: 19 גולד. 60 קר׳, נ׳ 2: 19 גול. — קר׳, נ׳ 3: 18 גולד׳ 40 קר. נ׳ 4: 17 גולד׳ 20 קר. נ׳ 5: 16 גולד׳ 2 קר. נ׳ 6: 15 גולד. — קר. נ׳ 7: 14 גולד׳ — קר. נ׳ 8: 13 גולד׳ — קר. נ׳ 8½: 11 גולד. 60 קר. נ׳ 8¾: 9 גולד׳ 30 קר. פיינע קלייע 4.50 גולד. גראָבע קלייע 4.20 גולד.

ה י ל ז ע נ פ ר י כ ט ע: ערבסען אונגארישע 10.—12.—, לינזען 10—15 גול. פיזאָלען גראָסע ווייסע 11.25—11.50 גול. צווערגעל-באָהנען 11—11.75 גול. ראָהע הירזע 7.25 גול. הירזע בריין 12.25—13 גול. מאָהן גרויער 28.— גולד. בלויער 32 גולד.— קיממעל 26—28 גולד. (אללעס פער 100 קילאָ.)

ק א ר ט א פ פ ע ל ן צו 2,40—2,50 גולד.

ש פּ י ר י ט ו ס. נייע מעטהאָדע, אים קליינען 34,75, אים גראָסען 34.25 גולד. — אלטע מעטהאָדע —,—.— גול. פער 10.000 ליטער פּערצענט.

צ ו ע ט ש ק ע ן: סערבישע פער אָקטאָבער אין זאק צו 17,42, — פער דעצעמבער 16,52 גולד.

צ ו ע ט ש ק ע נ-מ ו ס (לעקוואר) 17·50 גול.

צ ו ק ע ר. ראפפינאדע 44.50—45.50 גולד. מעליסע 43.—44.— גולד. ווירפעל-צוקער 47,—47,50 גולד.

ר י ב א ל צו 44.— גולד. פער מערץ.

ר ע פ ס-ק ו כ ע ן 7.— גולד.

א ו נ ש ל י ט ט (חלב) 50.50—51,50 גולד.

פ ע ט ר א ל ע א ו ם 24,75—25.— גולד.

ה י י ט ע פער 100 קילאָ, טראָקענע אונגארישע אָכסען-הייטע — קילאָ צו 110—112 גולד. — דעטטאָ קוה-הייטע — קילאָ 108 - 110 גולדען פער פּאאר. — ראָסהייטע 11,50—12.50 גולדען.

ל ע ד ע ר. געפּאקטעס פּפונדלעדער פאָן 24—27 ק׳ 172—199 גולד. איינמאל פּערזעטצטע טערצען פאָן 10—15 קילאָ 150—160 גולד. צווייםאל פּערזעטצטע טערצען 16—18 קילאָ צו 163—165 גולד. אונד דרייםאל פּערזעטצטע טערצען 19—22 קילאָ 166—168 גולד. — אָ ב ע ר-ל ע ד ע ר: קוה-הייטע גענערבטע 5—6½ קילאָ 225—245 גול. געצאָגענע 5—7 קילאָ 215—230 גולד.

ק א ל ב-פ ע ל ל ע. גענערבטע 6—8 קילאָ 365—380 גולד. בריינע 9—12 קילאָ 425—445 גולד.

ש א א פ ו ו א ל ל ע. אין פאָריגער וואָכע וואר דאס געשעפט שוואך, עס וואורדען 150 מטרצ׳ פערקויפט. אי׳ צ׳ מיטטעל איינשור 85—86 גול, דעטטאָ פאַריעהריגע 76—78 גולד.— מיטטעל אונד מיטטעלפיינע לאמם. 85—100 גולד. פיינע 115 גולד. (אללעס פער 56 קילאָ)

לאָטטאָ-ציעהונג פאָם 7. סעפּטעמבער 1883.

ו ו י ע ן	24	90	48	77	78
ג ר א ץ	53	82	21	15	81
ט ע מ ע ש ו א ר	63	21	34	90	45

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר״י רייז.

* Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian [illegible]

די פאָרגענגע אין קראָאציען.

מיניסטער-פּרעזידענט טיסאָ האט פיר געסטערן, 5 אוהר נאכמיטטאגס, מעהרערע הערפאָרראגענדע קראָאטישע דעפּוטירטע צו איינער בעשפּרעכונג איינגעלאַדען, אום איינע פערשטענדיגונג מיט איהנען צו ערציעלען, דא דאך די אנגעלעגענהייט באלד פאָר דען אונגארישען רייכסטאג קאָממען ווירד. מאן צווייפעלט היער זעהר אן איינעם פריעדליכען איבעראיינקאָממען דער אונגארישען רעגיערונג מיט דען קראָאטישען דעפּוטירטען, וויל די קראָאטען אונגעמיין געגען אונגארן איפגערעגט זינד. עס וואָרדען אין קראָאציען די לײדענשאפטען פאָן אללען זייטען געגען אונגארן צו זעהר איפגעשטאכעלט, אונד עס איזט דארט קוים יעמאנד צו פינדען, מיט דעם איינע רוהיגע בעראטהונג מאָגליך וועהרע. דורך די ענטזענדונג דעם קאָניגליכען קאָממיססערס אין דער פערזאָן דעם געניעראלס ראמבערג שרייען די קראָאטען ערסט רעכט, דאס אונגארן איהנען איהרע קאָנסטיטוציאָן געריבט. ווען נון קיינע פריעדליכע פערשטענדיגונג מיט דען קראָאטען מאָגליך ווירד, זאָ ווירד די מיליטער-בעזעטצונג קראָאציענס נאך לאנגע פאָרטדויערן. — פאָן דען קראָאטישען דעפּוטירטען, אן וועלכע טיסאָ איינלאַדונגען געשיקט, האבען צוויא די איינלאַדונג ניכט אנגענאָממען, נעמליך שראם אונד קרעסטיטש. — קרעסטיטש וואר דער פּרעזידענט דעם קראָאטישען לאנדטאגעס.

איינע אגראמער דעפּעשע פאָם 10-טען סעפּטעמבער מעלדעט: די היזיגען כריסטליכען בירגער זינד דאריבער זעהר איפגעבראכט, דאס מאן אין די קראָאטישע רעוואָליציאָן איך די אנטי-סעמיטישע רעוואָליציאָן הינײנגעמענגט האט. זיא פערדאממען דאס טרייבען דער אנטי-סעמיטען איף דאס ענטשיעדענסטע אונד בעווייזען, דאסס דאס איינשלאגען דער פענסטער יידישער וואָהנונגען אין אגראם נור דורך פרעמדע העטצער געשעהען. אין יעדער שטראסע זינד קאָממיססערע איפגעשטעללט, וועלכע פאָן הויז צו הויז די פרעמדען איינוואָהנער אונאויפהאָרליך קאָנטראָלירען אונד זיא זאָפאָרט ערגרייפען, זאָבאלד נור פערדאכטס-גרינדע געגען זיא פאָרהאנדען. מאן האָפפט, איף דיעזע ווייזע די שולדיגען ענטוועדער צו ערמיטטעלן אָדער ווענינסטענס פערשווינדען צו מאכען. — דער בערייטס געמעלדעטע קאמפּף צווישען בויערן אונד שאנדארמען, וואָביא איינינע בויערן געטאָדטעט וואָרדען, ענטשטאנד דורך איינען אונגליקליכען אירטהום: די בויערן אונטערהיעלטען זיך בלאָס, אונד די שאנדארמען גלויבטען, דאס זיא איינע רעוואָליציאָן שטיפטען. —

פערנער ווירד אויס קראָאציען דעם „געמזעט" געשריעבען: היער מאכט אייגענטליך נור די ארמוטה די רעוואָלוציאָן; דאס פאָלק איזט גענצליך פעראַרמט אונד הונגערט, זאָ דאס מאן זאָגאר די שטייער-איינטרייבונג איפשיעבען מוסטע. איינער פאָן דען רעוואָלוציאָנערען זאגטע דעם בעריכטערשטאטטער: „הערר! וויר הונגערן, אונד וואס טהוט מאן ניכט, ווען מאן הונגערט! זאָלל מאן נור איינינע לייטע ניעדערשיעסען! אָהנעדין זינד וויר בערייטס צו פיעל! ווענינסטענס ווערדען דאנן די איבריגען, די אם לעבען בלייבען, צו עססען האבען, אויך פּפלעגט עס נאך יעדעם איפשטאנד בעססער צו געהען!" — ביא דען שטייערבעאמטען אין אגראם וואורדען בריעפע איפגעפונדען, וועלכע איף דעססען פערבינדונג מיט דען אונגארישען אנטי-סעמיטען היניוויזען אונד דען צוזאממענהאנג דער קראָאטישען רעוואָלוציאָן מיט דער אנטי-סעמיטישען רעוואָלוציאָן וואהרשיינליך מאכען.

אויס יאבאקאָוואַץ (אין קראָאציען) טעלעגראפירט דער דארטיגע כריסטליכע לעהרער פאָלגענדעס: די רעוואָליציאָנערע פערניכטעטען אונד ריבטען אין דער פערפלאָססענען נאכט אונזערע גאנצע האבע אונד ערשלוגען מיינע מוטטער, איך קאם מיט וויב אונד קינד קוים מיט דעם נאקטען לעבען דאפאָן.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (סאלאי רוהט ניכט!) דער אדוואָקאט סאלאי, וועלכער ביים עסלארער פּראָצעס אין ניעדיהאזא אלס פריוואט-קלעגער דער אלטען שאָלימאָשי געגען די יודען פונגירטע, האט בעקאננטליך נאך פרייספּרוך דער יודען די אפּפעללאציאָן געגען דעזועלבען אנגעמעלדעט. סאלאי האט נון בערייטס זיינע אפּפעללאציאָן אן די קאָניגליכע טאפעל געריכטעט, אין וועלכער ער די גאנצע שלוספערהאנדלונג אין ניעדיהאזא אלס איינע געזעטצווידריגע בעצייכנעט. ער פערקלאגטע דען שטאאטס-אנוואלט, דאס ער ניכט אלס קלעגער, זאָנדערן אלס פארטייאישער יודענפערטהיידיגער איפגעטרעטען אונד בעצייכנעט איך דאס אורטהייל דעם ניעדיהאזער געריכטסהאָפעס אלס איין אונגערעכטעס, אלס איינע פערטושונג דעם מאָרדעס. ער בעריפט זיך איף די צייגען מאָריץ שארף אונד שמילאָווישש, דערען בעלאסטענדע איסזאגען געגען די יודען ער נאך אימטער פיר ריכטיג האלטע.— וויר גלייבען, סאלאי וואָללטע נור ווייטער לערם מאכען, אום די קראוואללע געגען די יודען איך ווייטער אנציפאכען. אבער ער איזט וואהרשיינליך איך זעלבער דאפאָן איבערציינגט, דאס די קאָניגליכע טאפעל דאס פריישפּרעכענדע אורטהייל דעם קאָניגליכען געריכטסהאָפעס גוטהייסען ווירד; האטטע דאך זעלבסט דער בערלינער האָפ-פּרעדיגער שטאָקער, דער אייגענטליכע בעגרינדער דעם אנטי-סעמיטיסמוס, דיעזער טאגע איינע פאָרלעזונג איבער דען טיסאָ עסלארער פּראָצעס געהאלטען, אין וועלכער ער זאגטע: איך זעלבער קאנן דאריבער ניכט אורטהיילען, אָב די יודען שולדיג אָדער אונשולדיג זינד, איך שפּראך מיט צוויא בעריהמטען דייטשען שטאאטס-אנוואלטען, וועלכע מיר זאגטען, דאס איך זיא, ווען זיא אלס שטאאטס-אנוואלטע אין ניעדיהאזא געוועזען וועהרען, עבענפאללס וויא זייפפערט פאָרגעגאנגען וועהרען אונד דען פריישפּרוך פערלאנגט העטטען: — אונד איך ווידער זאגע: עס וואר פאָן דען אנטי-סעמיטישען צייטונגען איין פעהלער, דאס זיא גלייך פאָן בעגינן אן, דא פאָן איינעם ריטועללען מאָרדע געשפּראָכען! וואס וואהר, איזט וואהר, איך בין איבערציינגט, דאס אין דער יידישען רעליגיאָן פאָן דער אבשלאכטונג כריסטליכער קינדער ניכטס ענטהאלטען איזט! עהער איזט היער איין געוואהנליכער מאָרד מאָגליך. די געריכטספערהאנדלונג האט היעריבער ניכט קלארהייט געבראכט, אונד די וועהרענד דער אינטערזוכונג פאָרגעקאָממענען פאָלטערונגען ווערדען דעם ניעדיהאזער געריכטסהאָפע צור עוויגען שאנדע געריכען!" — זאָ שפּראך שטאָקער, דער הויפּטאנפיהרער דער אנטי-סעמיטען אין דייטשלאנד — אונד זיין שילער סאלאי איזט נאך זאָ הארטנעקיג, אן דעם ריטועללען מאָרדע פעסטציהאלטען.

* (וועער האט דען יודענפיינדליכען באלל פערבאָטען?) בעקאננטליך וואָללטען די אנטי-סעמיטען אין באדאטשאָני (זאלאער קאָמיטאט) איינען גראָסארטיגען באלל פעראנשטאלטען, דעססען ריינערטראגניס צור אונטערשטיטצונג דער אלטען שאָלימאָשי דיענען זאָללטע. עס וואר קלאר, דאס די אנטי-סעמיטען היעביא וועניגער די אונטערשטיטצונג יענעס אלטען וייבעס בעאבזיכטיגטען, אלס פיעלמעהר ביא דיעזער געלעגענהייט געגען די יודען, אלס די אנגעבליכען מאָרדער דער עסטער שאָלימאָשי, העטצען צו קאָננען. אום זאָ טאקטלאָזער וואר עס, דאס די פריא אונזערעס יוסטיץ-מיניסטערס, דעם העררן דר׳ פּילער, היעביא די ראָללע דער „באלל-קאָניגין" איבערנאָממען. אָהנעדין האט זיך דר׳ פּילער וועגען זיינער יודענפיינדליכען האלטונג אים טיסא-עסלארער פּראָצעססע נאך ניכט ריינגעוואשען. אונד נון וואָללטע זיינע פריא זאָגאר „באלל-קאָניגין" זיין, אום ביא איינער פארטהייליכען יודענהעטצע מיטציווירקען! אללע אונפּארטהייאישען בלעטטער פערדאממטען די טאקטלאָזיגקייט דיעזער פריא!

„יא, (זאגטע קאָווינסקי) די ביזט איינע פירסטין אונד יעדער זאָלל דיך זאָ נעננען!"

„אבער פיר מאמא אונד פיר פאנני בין איך אימטער פיינע הייסען; דאס איזט ניכט זאָ עהרענרעטיג, אבער פיעל צערטליכער."

היערויף זאגטע פריא אָפּפענהיים צו טישעלבוים:

„דא זיא נון נאך וויען צוריקפאהרען, זאָ ווערדע איך זיא ערזוכען, איינינע איפטרעגע פיר מיין מעהל-געשעפט מיטצונעהמען." —

„וויא? געשעפטע זאָגאר אן מיינעם האָכצייטסטאגע!" זאגטע פיינע.

„אי, מיינע טאָכטער! די ליעבע בריינגען מעהל! וועהרענד וויר היער אין פעסט פייערן, דארף וועגען ניכט איף צי עססען, אונד די געוואָלטיגע רעזידענץ-שטאדט האט איינען גאר געוואלטיגען אפּפעטיט! — אונד נון, מיינע קינדער! מיססעט איהר נאך הייטע דען באלל אונזערער פיעלען ארבייטער בעזיכען, דען זיא צור פייער איינער האָכצייט פעראנשטאלטעטען. איך האבע עס איהנען פערשפּראָכען, דאס איהר איף איהרעם באללע ערשיינען ווערדעט. וויר מיססען איך הייטע דאראן דענקען, דאס וויר אונזער גראָסעס קאַפּיטאל נור דען ארבייטערן צו פערדאנקען האבען."

IX קאַפּיטעל.

וועהרענד נון פירסט קאָווינסקי אין בעגלייטונג זיינער יינגען נאטטין זיך איף דען באלל דער ארבייטער בעגעבען, גינג טישעלבוים, אום דען וואגען, דער איהן אונד זיינע יינגע פריא נאך וויען פיהרען זאָללטע, פאָרפאהרען צו לאססען.

פאנני בליעב נון אלליין צוריק; זיא זאה וועהמיטהיג, וויא פירסט קאָווינסקי מיט זיינער יינגען פריא ארם אין ארם איף דען באלל נעגאנגען. איהר העריץ צאָג זיך צוזאממען אין בייטטערען געפיהלען; דאך זיא גאב זיך מיהע, איהרע עמפּפינדונגען צוריקצודרענגען. זיא קאָננטע קוים דען וואגען ערוואַרטען, דער זיא שנעלל פאָן דער נעהע דעם פירסטען וועגברינגען זאָללטע.

ענדליך קאם טישעלבוים מיט דער מעלדונג: דער וואגען ווערדע באלד פאָרפאהרען, דאך ווירד עס נאך ציעמליך לאנגע דויערן, ביז ער זיך דורך די פיעלען וואגען, די דא שטעהען, דורכדרענגען קאָננען ווירד.

„פערפלוכט! (ריעף פאנני) דער באָדען ברענט מיר דא אונטער דען פיסען!"

טישעלבוים לעכעלטע, אינדעם ער די וואָרטע זאָ איפלעגטע, דאס זיך פאנני שאָן איילטע, אין זיינעם הויזע צו זיין; פאנני אבער וואָללטע נור דער נעהע איסווייכען, דען פירסטען נאך איינמאל צו זעהען, דער איינע זאָלכע מאכט איבער איהר העריץ האטטע.

„די ווארסט וואונדערבאר שאָן הייטע אבענד (זאגטע טישעלבוים פערגניגט), די ביזט יעדער בעוואונדערט וואָרדען, אונד איך וואר שטאָלץ דאראויף. ווען די דאס יעדען מיינער פריינדע געהאָרט העטטעסט, וויא זיא זאגטען: „דיעזער טישעלבוים איזט איין גליקסקינד; אללעס געלינגט איהם; ער איזט רייך אונד האביא הייראטעט ער איינע אדעליגע, וואונדערשאָנע פריא!" — ווערסט די, פאנני! דיר דאנקע איך עס, דאס איך פאָן אללען וועגען מיינעס גליקעס בענידעט ווערדע! אונד דאנן האבע איך נאך דיעזען איסגעצייכנעטען פירסטען צום פריינדע. ער איזט גליקליך, ער הייראטעט איינע שיינע פריא, די איהן ליעבט, אונד וועלכער ער אויך מיט ליעב אונד וועלט ציגעטהאן איזט!"

דיעזע לעטצטען וואָרטע גינגען דער פאנני דורכס העריץ אונד זיא זאגטע שטאָלץ: „מיין הערר! זיא רעדען הייטע צו פיעל!"

„וויל מיר מיין העריץ פאָן ענטציקענדען געפיהלען איבערשטראָמט איזט! איך קאָממע דיר לעכערליך פאָר; אבער עס איבערוועלטיגט מיך! איך קאנן מיינע פריידע ניכט פערבערגען; איך האבע נון פיר דיך איינע איבערראשונג אין בערייטשאפט."

„נון וועלכע?" פראגטע פאנני גלייכגילטיג.

טישעלבוים לאכטע פערגניגט, זאה זיינע פריא מיט פריידע-שטראהלענדעם געזיכטע אן, אינדעם ער דאכטע: וועלכע פריידע זיא האבען ווירד, ווען ער איהר דיעזע איבערראשונג איספלודערט.

„די גלייבסט (זאגטע טישעלבוים), דאס וויר אין וויען פערבלייבען אונד דא אונזערע פליטטערוואָכען צובריגגען ווערדען? — ניין, מיין קינד! שאָן איבערמאָרגען שליעסע איך מיינע געשעפטע, אונד וויר ווערדען איינע גראָסארטיגע האָכצייטס-רייזע אונטערנעהמען!"

פאנני'ס געזיכט הייטערטע זיך איך דאביא איף, דענן איהר וואונש וואר עס יא איך, ווייט פאָן דער נעהע דעם פירסטען פארטצוזיין.

„אונד וואָהין רייזען וויר?" פראגטע פאנני.

„הארט! (זאגטע טישעלבוים) דער פירסט קאָווינסקי רייזט מיט זיינער פריא נאך דער שווייץ. אָהנע דאס זיא עס וויססען, פאהרען וויר איהנען נאך, אונד די קאננסט דיר דענקען, וויא איבערראשט זיא זיין ווערדען, ווען זיא אונס אין דער שווייץ בעגעגנען."

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

מוניסטען" איפגעוואָרפען, וועלכע עבענפאללס איינען קאמפף געגען דען רייכטהום אונד דאס קאפיטאל איפגענאָממען. דיעזע קאָננטען וואָהל איינען פלאן פינדען, נאך וועלכעם דיא פערמאָגענס-גלייכהייט הערגעשטעללט ווערדען קאָננטע, דאָך קאָננטען זיא קיינען זאָלכען פינדען, נאך וועלכעם איינע גלייכהייט אין דער גייסטעספעהיגקייט אונד קלוגהייט דער מענשען הערצושטעללען ווערע—אונד דיעזען פלאן ווערדען אויך איין שאָמשיטש אונד אללע געזעטצגעבער דער וועלט ניכט ערמיטטעלן קאָננען. מאן קאנן האָכסטענס זאגען: אויך דיא כריסטען זאָללען לערנען אונד זיך פראקטיש העראנבילדען. אבער עס קאָממט ביים לערנען אויך אויף דיא גייסטעס-פעהיגקייט אן, אויף קאָפף אונד פערשטאנד. מאן זעהע זיך נור דיא פיעלען שטודענטען אין איינער אונד דערזעלבען שול-קלאססע אן; אללע לערנען דא אים דענזעלבען ביכערן אונד ווערדען פאָן דענזעלבען לעהרערן אונטערריכטעט, אונד דאָך וויא פערשיעדען איזט דער גראד דער בילדונג ביי יעדעם איינצעלנען דיעזער שטודענטען? אים דורכשניטטע איזט דער יודע בעגאבטער אונד טאלענטירטער, אונד וואס קאנן ער דאפיר, וועגן איהם גאָטט דיעזע גייסטעס-גאבען געגעבען! — אלזאָ אויך דיא קלוגהייט, געשיקליכקייט דער יודען ווערדען אלס עטוואס שעדליכעס בעטראכטעט, געגען וועלכעס מאן דיא כריסטען אין שוטץ נעהמען וויל.

דיא וואָרטע אישטוייצ'ס, דאס אין דיעזעם כריסטליכען שטאאטע דיא כריסטען פאָן דען יודען אונטערדריקט זינד אונד דאס עס ענדליך נויטעהר צייט ווערע, דיא כריסטען פאָן דען יודען צו עמאנציפירען — געברייכט אויך שאָמשיטש. ער זאגט: דיא כריסטען וואָרען ביז יעטצט פאָם יודישען קאפיטאל אבהענגיג, אונד דיעזע אבהענגיגקייט זייא זאָ גראָס, דאס דער שטאאט נאָך מיטטעלן טראכטען מוס, אום דיא ארמען כריסטען פאָם יודישען קאפיטאלע צו עמאנציפירען. — צום שלוססע ריכטעט נאָך שאָמשיטש איינע מאהנונג אן דיא יודען: איהרע אבנייגונג געגען אללעס ניכט-יודישע פאללען צו לאססען, בעשיידענער איפצוטרעטען אונד אויך דיא כריסטען לעבען צו לאססען. — וואהרליך: נאָך זאָלכען בעשולדיגונגען, דיא ער דא אונגערעכטערווייזע געגען דיא יודען פאָרגעבראכט, פאסט איינע זאָלכע פאָטערליכע מאהנונג ניכט. דיא כריסטען האבען זיך אונס געגענאיבער אין דען לעטצטען יאהרען ניכט זאָ ליעבעפאָלל אונד ברידערליך בענאָממען, דאס זיך אונזערע נייגונג אונד ליעבע איהנען געגענאיבער שטייגערן זאָללטען. וואס זאָללען וויר יודען טהון, דאמיט דיא כריסטען ניכט ארם זיין זאָללען? זאָללען וויר דאס דורך אונזערע קלוגהייט אונד געשיקליכקייט ערוואָרבענע פערמאָגען מיט איהנען טהיילען? אָדער זאָללען וויר אונס איינען אנדערען קאָפף איפזעטצען אונד ניכטס פיר אנדערעס זינן האבען, אלס פיר דאס שוועלגען אין דען ווירטהסהייזערן, דאמיט וויר דאנן מיט דען כריסטען גלייכהייט אין דער ארמוטה האבען?

וויר וואָללען ניכט זאגען, דאס וויר יודען גאר קיינע פעהלער האבען; וויר האבען פיעלמעהר דיעזע פעהלער „אונטער אונס" שאָן אָפט הערפאָרגעהאָבען. אבער וויר זינד פעסט איבערצייגט: ווענן דיא יודען זאָ ריין אונד פעהלערפרייא וויא דיא ענגעל דא שטעהען ווירדען, זאָ ווירדע דיעס דען נייד אונד דען האס אונזערער פיינדע ניכט טילגען, זאָנדערן נאָך פיעלמעהר שטייגערן, דא מאן אונס אויך דיעזע ענגעלס-ריינהייט ניכט גאָננען ווירדע! — שאָמשיטש קאָננטע זיך פאָן דיעזער אונזערער בעהויפטונג געראדע אין זיינעם טשורגי איבערצייגען; דיא דאָרטיגען יודען זינד מייסטענס עהרליכע גרינדבעזיטצער, וואוכערן ניכט, לעבטען בישער מיט דען דאָרטיגען כריסטען אין ברידערליכער איינטראכט — אונד דאָך האבען דיא אנטי-סעמיטישען פלינדערער נירגענדס זאָ געוויטהעט, וויא עבען דאָרט! געראדע זייט דיעזער יודענהעטצע אין דעם געבילדעטען טשורגי האבען וויר אללע האָפפנונג איפגעגעבען, דאס מיט דער בעססערונג דער יודען זיך אויך איהר פערהעלטניס צו דען כריסטען בעססערן קאָננטע. עס איזט נון לוידער אללעס איינס: אָב דער יודע עהרליך אָדער אונעהרליך, געבילדעט אָדער אונגעבילדעט בלייבט; אונטער אללען אומשטענדען ווירד ער געהאסט אונד פערפאָלגט.

שליעסליך וואָללען וויר אללען דעראַרטיגען אונזערער אנגעהטער, וויא דאראַני אונד שאָמשיטש, צורופען: וויר בעדאנקען אונס פיר זאָלכע פערטהיידיגער, וועלכע צו אונזערען אנקלעגערן ווערדען!

דיא אנטי-סעמיטישע רעוואָלוציאָן.

דער הירטען-בריעף דעם בישאָפס פאָן וועספרים, דעססען וויר אים פאָריגען בלאַטטע קורץ ערוועהנטען, לויטעט וויא פאָלגט:

„אן דיא העררען גייסטליכען: עס זינד איהנען יענע בעדויערליכען ערייגניססע בעקאננט, וועלכע אין דען לעטצטען טאגען אין דיעזער אומגעגענד אין פאָלגע דעם אנטי-סעמיטישען טרייבענס איפגעטייכט זינד, וואָדורך רויב, פלינדערונג אונד מאָרד פאָרקאמען. דיעזע ערייגניססע האבען יעדען עהרליכען פאטריאָטען שמערצליך בעריהרט אונד בעזאָנדערס אונס גייסטליכע, דיא וואכטער דער מאָראלישען אָרדנונג. דענן ווענן עס יעדען גוטען פאטריאָטען בעטריבען מוס, ווענן ער זיעהט, וויא נעבען דען פיעלען אונס פאָן אויסען דראָהענדען געפאהרען אויך נאָך אים איננערן דעם לאנדעס אונרוהען ענטשטעהען, זאָ מוס איין צווייפאכער שמערץ דאס הערץ דעס גייסטליכען ערפיללען, ווענן ער זיעהט, וויא זיין פאָלק, וועלכעם ער פריעדען אונד נעכסטען-ליעבע פרעדיגט, פאָן דען געוויססענלאָזען העטצערן צו רויב אונד פלינדערונג פערלייטעט ווירד אונד דאמיט דיא גליקזעליגקייט פאָן דיעזער אונד יענער וועלט פערליערט.— נאכדעם עס נון דיא דאָפפעלטע פפליכט דעם גייסטליכען איזט, צור איפרעכטהאלטונג דער אָפפענטליכען רוהע מיטצווירקען, ביטטע איך זיא, איהרע געמיינדען אויף דאס שטרעפליכע אונד געפעהרליכע דיעזער אנטי-סעמיטישען בעוועגונג אויפמערקזאם צו מאכען, זיא ביי יעדער געלעגענהייט צו ערמאהנען, דאס זיא פאָן דיעזען אנטי-סעמיטישען בעוועגונגען זיך פערנע האלטע, דאמיט זיא אין פריעדען לעבע מיט אללען!"

איינע זאלא-עגערסעגער דעפעשע פאָם 10. סעפטעמבער מעלדעט: „היינטע נאכמיטטאגס זינד היער צווייא פרעמדע מעננער פערהאפטעט וואָרדען, וועלכע דאבייא ערטאפפט וואורדען, וויא זיא אויף דעם מארקט-פלאַטצע דיא בויערן געגען דיא יודען איפהעטצטען. זיא זאגטען דען בויערן: „לאססעט אייך ניכט אבשרעקען: דיא יודען בעצאהלען וואָהל דיא קאָסטען פיר דיא מיליטער-בעזעטצונג, אבער דאס מיליטער ווירד באלד אבציעהען אונד דאנן ווירד עס ווידער פאָן נייעם געגען דיא יודען לאָזגעהען!" — דער שטאדט-הויפטמאנן פערהאפטעטע דיא ביידען.— אין דעם היער בענאכבארטען סילוואַדי איזט דאס הויז דעם רודאָלף שווארץ, דער געפליכטעט וואר, פאָללשטענדיג אויסגעפלינדערט, אונד וואס ניכט וועגצוטראגען וואר, איזט צערטרימערט וואָרדען. אָבער-שטאאטסאנוואלט קאָזמא איזט היינטע אבענדס היער איינגעטראָפפען. — אין דעם אָרטע סענט-האראָמשאג (איזענבורגער קאָמיטאט) וואר זאָמסטאג קירכווייה-פעסט. דאבייא זינד זעהר אַרגע קראוואללע פאָרגעקאָממען: דיא יודישען געוועלבער אונד האנדווערקער מוסטען איהרע וואארען צוריקלאססען אונד פליכטען.

אים סיגעטוואר ווירד געשריעבען: דיא היעזיגען פלינדערער האבען ניכט נור דיא יודען, זאָנדערן אויך דיא קירכע אונד דאס הויז דעם גייסטליכען געפלינדערט. זיא בעשטיגען זאָגאר דען טהורם אונד לייטעטען שטירם. מיט הילפע דער הוסארען זינד 13 פערהאפטונגען פאָרגענאָממען וואָרדען.

וויא דיא היעזיגען דעפעשען מעלדען, איזט עס אויך דעם אָבער-שטאאטסאנוואלט קאָזמא אין זאלא-עגערסעג ניכט געלונגען, אויף דיא שפור דער אייגענטליכען רעדעלספיהרער צו קאָממען.

פאָלליעטאָן.

איינע מיש-עהע.

(12.-טע פאָרטזעטצונג.)

„ענטשולדיגען זיא! (זאגטע פינגעלשטאָק) וויר שפרעכען פאָן איינעם פערמאָגען, דאס זיא בעטריפפט. וויא איך געהאָרט, איזט היינטע ביים קאָזעליכען נאָטער איהר עהע-קאָנטראקט אויסגעשטעללט וואָרדען. וואָללטען זיא מיר ניכט זאגען: וואס פיר בעדינגונגען אין דיעזעם עהע-קאָנטראקט שטעהען?"

„ענטשולדיגען זיא! (זאגטע דער פירסט) אבער איך בעגרייפע ניכט, וויא זיא דיעס אינטערעססירען קאנן?"

„דאס ווערדען זיא באלד זעהען. זאגען זיא מיר נור, אָב זיא ניכט אין דיעזעם עהע-קאָנטראקט איין „דאָטאל-סיסטעם" האבען?"

„וואס איזט דאס?"

„דאס וויססען זיא ניכט! „דאָטאל-סיסטעם" אין איינעם עהע-קאָנטראקטע הייסט זאָ פיעל, דאס דער מאנן צו זיינעם לעבענס-אונטערהאלטע וואָהל דאס בעקאָממט, וואס ער בריינגט, דאס ער אבער איבער דאס הייראטהס-גוט, איבער דאס פאָן דער פרויא מיטגעבראכטע פערמאָגען, אָהנע איינוויללינגונג דער פרויא ניכט פערפיגען קאנן!"

„אין דער טהאט, (זאגטע דער פירסט) ווירד אין דיעזעם עהע-קאָנטראקט פאָן איינעם דאָטאל-סיסטעם געשפראָכען."

„איך בעפירכטעטע דאס גלייך (זאגטע פינגעלשטאָק): מאדאמע אָפפענהיים איזט איינע צו שלויע פרויא, אונד זיא האבען בלינדלינגס איהרען קאָנטראקט אונטערצייכנעט, זיא האבען זיך אלזאָ דיא הענדע געבונדען, אונד זיא קאָננען, אָהנע דיא איינוויללינגונג איהרער פרויא ניכט איבער איינען קרייצער איהרעס פערמאָגענס פערפיגען. פרייליך האבען זיא גראָסען איינפלוס אויף איהרע פרויא, אונד דאס איזט איין גליק פיר זיא— זיא מיססען אינדעם דאראויף געפאסט זיין, דאס איהרע פרויא נאָך דעם ראטהע איהרער מוטטער האנדעלן ווירד — אונד דיעזע מוטטער איזט זעהר שלוי!"

„איך ווייס ניכט (זאגטע דער פירסט), וועלכע פאָרשטעללונג זיא זיך פאָן מיר געמאכט האבען! אונד איך בעגרייפע ניכט, אין וועלכער אבזיכט זיא איינע זאָלכע שפראכע מיר געגענאיבער פיהרען!"

„יא, איך האטטע איינען גראָסען פלאן בעציגליך איהרער. מיינע אבזיכטען זינד גוט. איך האבע איינע איניגע טהיילנאהמע פיר זיא; זיא זינד איין אנגענעהמער מאנן; זיא געפאללען מיר זעהר. איך קעננע זיא. זיא ליעבען דאס פערגניגען, זיא האבען איהרע ליעבהאבערייען, אונד ווערדען וואהרשיינליך אין קורצער צייט אין געלד-פערלעגענהייט זיין, אונד דאנן קאָממען זיא צו מיר: איך ווערדע איהנען געלד פערשאפפען, איך בריינגע נור איהרען נאמען — פערשטעהען זיא מיך? איך בריינגע נור איהרען נאמען; זיא זינד איין פ י ר ס ט! אונד יעטצט אדיע! געהען זיא צו איהרער יונגען פרויא!"

איינצווישען קאם מאדאמע אָפפענהיים אונד ערגערטע זיך דאריבער, דאס דיא ניי-פערמעהלטען פאארע ניכט צוזאמען זינד: דיא יונגע פרויא פאַני וואר איבעראָרדענטליך בלאס אונד אין פיעבערהאפטער איפרעגונג.

מאדאמע אָפפענהיים ליעס דען טישעלבוים הערביירופען אונד ריעף איהם ענטגעגען: „זיא טרייבען זיך דען הערום? מאכען זיא עטווא איך היישע געשעפטע? זיא ווערדען היינטע וואָהל היער איבערנאכטען: איך האבע איהנען אונד איהרער יונגען פרויא דאס שלאפצימער איינריכטען לאססען."

„איך דאנקע (זאגטע טישעלבוים), איך וואר ניכט געשעפטע האלבער אבוועזענד, זאָנדערן אום איינען וואגען הערבייריפען צו לאססען, דאמיט איך נאָך בעענדיגונג דעס באללעס מיינע יונגע פרויא נאָך וויען אין מיינע וואָהנונג בריינגע?"

„נון, דאגעגען האבע איך ניכטס איינצווענדען! (זאגטע מאדאמע אָפפענהיים ליעבעפאָלל) דער גראָסע טאג איזט פאָראיבער: איהר זייד ביידע פערהייראטהעט; איהר געהאָרט מיר ניכט מעהר אן. היינטע מאָרגענס האטטע איך נאָך צווייא קינדער— אונד יעטצט. . ."

„יעטצט האסט דיא פיער קינדער!" זאגטע פיילינע, וועלכע אינצווישען פאָן איהרער בעשטירצונג זיך ערהאָלט אונד ווידער פראהליך געוואָרדען.

„אבער פאַני! דיא שפריכסט קיין וואָרט. דוא ביזט אין געדאנקען פערזונקען! (זאגטע מאדאמע אָפפענהיים) פיהלסט דוא דיך ניכט וואָהל?"

פאַני ערשראַק אונד גאב זיך מיהע, דען איננערן שטורם איהרעס הערצענס צו פערבערגען אונד זאגטע: „איך בין נור עטוואס ערמידעט."

„יאָ לאַכע דאָך, דוא נערין! (זאגטע פיילינע צו פאַני) דיא בעקאָממסט איינען קרייצער, ווענן דיא לאכסט! האָרע, דיא לייטע נעננען מיך שאָן „מאדאמע" אונד איינינע טיטולירען מיך זאָגאר שאָן „פירסטין"."